

KİTAP İNCELEMESİ: SUÇ TEORİLERİ

Osman Dolu (2010) Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık 496 sayfa, ISBN:9750212550.

Yüksel Baykara ACAR*

Osman Dolu, kitabıyla bizleri suç teorileri ile ilgili uzun ve sürükleyici bir yolculuğa çıkarıyor. Bu yolculuk, öğrenme, düşünme, tartışma ve sorgulamayı içeren heyecanlı bir yolculuk... Yazar, kitabında bu emekli yolculuğu şöyle tarif ederek başlatıyor: “Esasen yazımı başlı başına bir serüven olan ve tamamlanması toplamda altı buçuk yılı aşkın bir zamana yayılan yoğun bir çalışmanın ürünü olan bu kitap ...”.

Osman Dolu, eserinde karmaşık ve çok faktörlü bir olgu olarak suçu, farklı teorilerin bakış açısından ayrıntılarıyla irdelemiştir. Sayısız kaynağı, kapsamlı bir literatür taramasını içeren bu çalışmanın, büyük bir emeğin ürünü olduğu açıkça görülmektedir. Bu nedenle, alanında bu konuda hazırlanmış en iddialı kitaplardan birisi olduğu rahatlıkla söylenebilir. Kullandığı yalın ve açık dil, okuyucunun anlamasını kolaylaştırıyor. Rahatlıkla okunup anlaşılabilir sadelikle hazırlanmış bu çalışmanın, öncelikle konuyla ilgili akademisyenler, uygulayıcılar ve öğrenciler olmak üzere, bu alana duyarlı herkes için yararlı ve doyurucu olduğu kanısındayım.

Kitapta, suçlulukla ilgili farklı düşünce okulları ve kuramsal yaklaşımlar, sistematik bir biçimde ele alınmıştır. Yazar, suç teorilerine geçmeden önce, bilim felsefesi ve bilimsel araştırma metodları açısından suç teorilerini irdelemiştir. Bu bölümde yapmış olduğu ontolojik tartışma ve kavram, paradigma gibi üzerinde durduğu diğer konular, teorileri daha iyi anlamak ve eleştirel değerlendirme açısından önemli bir katkı getirmektedir.

* Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi, ybaykaraacar@yahoo.com
PBD, 13 (1) 2011, ss.179-183

Kitabın bir başka avantajı ise, her bölümün “aynı sistematik” ile tartışılmış olmasıdır. Böyle bir yaklaşım, konunun bütüncü bir bakışla ele alınmasının yanı sıra, okuyucunun daha iyi anlamasını ve teorilerle ilgili karşılaştırmalar yapmasını da mümkün kılmaktadır.

Bu çerçeve kısaca şöyle açıklanabilir: Her bölümün başında öncelikle o bölümün kısa bir özeti yapılmıştır. O bölümle ilgili Türkçe ve İngilizce anahtar kavramlara yer verilmiştir. Söz konusu teorinin temelini oluşturan araştırmacı ve düşünürlerin tartışmaları ayrıntılarıyla ele alındıktan sonra, o teorinin güçlü ve zayıf yönlerine yönelik eleştirel değerlendirmeler üzerinde durulmuştur. Daha sonra, teorinin politika yapma ve uygulama bağlamında suça ilgili müdahale stratejilerine değinilmektedir. Bölümle ilgili son değerlendirme sonuç başlığı altında yapılmaktadır.

Kitabın bölümlerine ve her bölümün içeriğine bakılırsa, konunun ne kadar kapsamlı ve bir o kadar da sistemli bir biçimde tartışılabilirdiği görülecektir. Kitap, beş kısım ve on altı bölümden oluşmaktadır.

Birinci kısım, birinci ve ikinci bölümleri içermektedir. Bu bölümler, daha önce de kısaca değinildiği gibi, suç teorilerine kısa bir girişi ve suç teorilerinin bilimsel araştırma temelinde tartışılmasını içermektedir.

İkinci kısım, üçüncü ve dördüncü bölümler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. *Üçüncü bölüm*, suçu rasyonel bir tercih olarak kabul eden Klasik Okulla ilgili tartışmaları geçmişten bugüne irdelemektedir. Bu bölümde, Rasyonel Tercih Teorisi ve Caydırıcılık Teorisi de ayrıntıları ile tartışılmaktadır. Bu tartışma ışığında, suçu önleme ve kontrol altına alma konusunda yapılabilecekler üzerinde durulmaktadır. *Dördüncü bölüm*, suçu bir “fırsat” olarak ele alan teorileri içermektedir. Klasik Okulun yeniden canlanmasının etkisiyle gündeme gelen Rutin Aktiviteler Teorisi bu bölümün konusudur. Teori, suçu “suçlu-mağdur ve koruyucu” etkenleri çerçevesinde tartışılmaktadır. Her bölümde olduğu gibi, dördüncü bölümde de teoriler ışığında suçu önleme ve müdahale stratejilerine yer verilmiştir.

Üçüncü kısım, yedi bölümden oluşmaktadır. Suçu bireysel özellikler temelinde açıklayan biyolojik teoriler *beşinci bölüm* altında ele alınmıştır. Fiziksel özelliklerin suç davranışındaki yerinin tartışıldığı teoriler ve çağdaş biyolojik yaklaşımlar bu bölümdedir. Evrim Teorisi ve Lombroso ile temelleri atılan biyolojik teori, suçludaki patolojik sorunları irdelemektedir. Günümüzde genetik çalışmalar ile etkisinin devam ettiğini gördüğümüz biyolojik teoriler ayrıntıları ile bu bölümdedir.

Psikolojik teorileri ele alan *altıncı bölüm*, suçun nedenlerinin psikolojik temelini irdelemektedir. Zekâ ve suç ilişkisini ele alan ilk çalışmalar, sonraki yıllarda yerini daha ayrıntılı çalışmalara bırakmıştır. Bu bölümde, Psikoanalitik Yaklaşım ve Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Teorisi ,suç davranışı açısından derinliğine tartışılmaktadır.

Yedinci bölüm, suçu çevresel faktörler çerçevesinde ele alan teorileri içermektedir. Şikago Okulu ile ekolojik temelli başlayan tartışma, Sosyal Düzensizlik Teorisini de içine alacak biçimde genişletilmiştir.

Sekizinci bölüm, suçu öğrenilen bir davranış olarak tartışan öğrenme teorilerine ayrılmıştır. Bölümde, taklidin suçtaki yeri ile başlatılan inceleme, Sutherland'ın Ayrıcı Birliktelikler Teorisi ve Akers'in Sosyal Öğrenme Teorisi ile sürdürülmektedir.

Dokuzuncu bölüm, Şikago Okulu'nun devamı olan kontrol teorilerine ayrılmıştır. İnsanların neden suç işlediklerine değil, neden suç işlemediklerine getirdiği açıklamalar çerçevesinde Reckless'in Sınırlama Teorisi, Hirschi'nin Sosyal Bağ Teorisi, Colvin'in Zorlama ve Sosyal Destek Teorisi bu bölümde ele alınmıştır.

Onuncu bölüm, anomi ve gerilim teorilerine ilişkin tartışmaları içermektedir. Suçun toplumdaki değişimlerin, sarsıntıların ve kuralsızlığın bir sonucu olarak ortaya çıktığını vurgulayan anomi teorileri, suçu makro boyutları ile ele almaktadır. Suç davranışını mikro ve mezzo düzeydeki etkenlerle açıklayan gerilim teorileri, bireyin toplumsal ve kültürel hedeflere ulaşmasında sağlanan olanaklara ve araçlara vurgu yapmaktadır. Durkheim ve Merton'un anomi kavramları üzerinde yapılan tartışma, her iki teorinin ayrıntılarına inilerek derinleştirilmiştir.

On birinci bölüm, suç davranışının ortaya çıkmasında içinde bulunan grupların alt kültürüne atıf yapmaktadır. Bireyin ait olduğu grup alt kültürü, suç davranışında ve bu davranışın diğer kişi ve gruplara aktarılmasında önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Bölümde, Cohen'in Suçlu Alt Kültürü Teorisi, Miller'in İlgi Odakları Teorisi, Cloward ve Ohlin'in Ayrıcı Fırsatlar Teorisi irdelenen konulardandır. Üçüncü kısım, her bölümde yer alan teorilerin, suçu önlemedeki yerinin ve müdahale stratejilerinin tartışılması ile sonlanmaktadır.

Dördüncü kısım, eleştirel perspektifi tartışmakta ve üç bölümden oluşmaktadır. *On ikinci bölüm*, geleneksel suç teorilerinden ayrı olarak, suçun nedenleri yerine, toplumun suç davranışına ve suçluya gösterdiği tepkiden yola çıkan Damgalama Teorisi'ne yer vermektedir. Damgalanmanın, yeniden suç işlemedeki rolüne vurgu yapılan bölümde, sembolik

etkileşim, sapma, damgalama süreci üzerinde ayrıntıları ile durulan konulardandır.

On üçüncü bölüm, Radikal Kriminoloji başlığı altında, çatışma ve güç eksenli suç teorilerine yer vermektedir. Marx ve Engels'in devlet, toplum ve kapitalist sistemlerle ilgili söylemlerinden beslenen Radikal Kriminoloji, toplumdaki güç çatışmalarına değinmekte, egemen sınıfın, suçun tanımlanmasında ve suç davranışının ortaya çıkmasındaki rollerine işaret etmektedir. Bu bölümde, kapitalizm, sosyal sınıf ve suç ilişkisi ele alınan konulardandır.

On dördüncü bölüm, Feminist Kriminolojiye ilişkindir. Birbirinden farklı görüş ve sınıflandırmaların yer aldığı bölümde, suç davranışı feminist perspektifle ele alınmaktadır. Geleneksel kriminolojik görüşleri erkek egemen bir bakışın yansıması olarak değerlendiren Feminist Kriminoloji, kadınların suça yönelme nedenlerinin, cinsiyet temelli bir bakışın çok ötesinde olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Her iki bölüm de teoriler bağlamında suçu önleme ve müdahale stratejilerinin tartışılması ile sonlanmaktadır.

Beşinci kısım, kriminolojinin mevcut durumu ve geleceğine ilişkin tartışmayı yürütmektedir. *On beşinci bölümde*, suç teorilerinin birbiriyle entegrasyonu, gerekliliği ve entegrasyon metotları üzerinde durulmuştur.

On altıncı bölüm, SONSÖZ olarak, Türkiye ve dünyada kriminoloji bilimi ve suç teorilerinin geleceğine ilişkin tartışmaları içermektedir. Bölümde Türkiye'de suç teorileri çerçevesinde yapılması gerekenler, öneriler çerçevesinde sunulmaktadır. Kriminoloji biliminin önemi ve Türkiye'deki yeri öncelikle değerlendirilmiştir. Suç teorilerinin Türkiye'ye uygunluğunun daha fazla ampirik verilerle desteklenmesi ve Türkiye'ye özgü suç teorilerini oluşturma ihtiyacı önemle vurgulanmıştır. Kriminoloji biliminin Türkiye'de de hak ettiği yeri almasının, bu alandaki çalışma ve uygulamalara belirgin bir ivme kazandıracığı; suçu önleme ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesi bakımından bilimsel araştırmaların önemi ve desteklenmesi, üzerinde önemle durulan konulardandır.

Osman Dolu, çalışmasının son bölümünde Türkiye özelinde, kriminoloji biliminin, konu ile ilgili yapılacak ampirik bilimsel çalışma ihtiyacının suçu anlama ve suçla mücadele stratejilerindeki rolüne dikkat çekiyor. İncelememi Osman Dolu'nun bu vurguya ilişkin sözleriyle tamamlamak istiyorum:

Peki, baştan sona bu kitabı okuduktan sonra ne öğrenmiş olmalıyız? Kriminoloji Türkiye için ne vaat ediyor? Bine yakın eserin taranmasıyla yazılan yüzlerce sayfanın bize söylediği, hatta avazı çıktığı kadar bağırdığı bir şey var. O da kriminolojisiz, bir suçla mücadelenin olamayacağı gerçeğidir! ...Çok karmaşık ve çok yönlü bir soru olan suç olgusu ile mücadele eskiden olduğu gibi birkaç insanın iki dudağı arasından çıkacak talimatlarla hareket ederek daha güvenli bir toplum inşa etmemizin mümkün olmadığı artık bilinmelidir. Zira kriminolojisiz, suçla mücadele olmaz!